

BOLYAI FARKAS

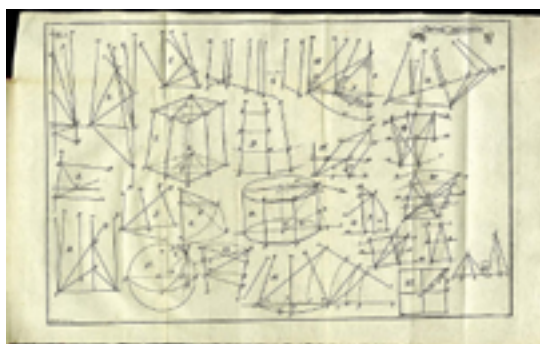
1775. február 9-én született Bolyai Farkas matematikus, polihisztor.

Bolyai Farkas az erdélyi Nagyszeben melletti Bolyán született, apja Bolyai Gáspár szolgabíró ősi, elszegényedett nemesi család fia, anyja Pávai Vajna Krisztina.

Csodagyermeknek számított, amikor hatéves korában beiratkozott a híres nagyenyedi református kollégiumba. Kivételesen jó érzéke volt a fejszámoláshoz, a nyelvekhez és a zenéhez. 17-18 évesen 7 nyelven beszélt, írt és olvasott. 1788-ban báró Kemény Simon házitanítója lett a Maros-Torda vármegyei Vécsen. 1790-ben tanítványával együtt a kolozsvári református kollégiumba iratkozott át. Érettségi után egyik tanultársával Németországban, a jénai, majd a göttingeni egyetem járt tanulmányúton, ami meghatározó élményt jelentett számára. Itt találkozott és kötött barátságot Carl Friedrich Gauss-szal, aki szintén a göttingeni egyetem diákja volt. A vele való beszélgetések egész életére szóló matematikai programot adtak számára. Ekkor tűzte ki célul az euklideszi ötödik, úgynevezett párhuzamossági posztulátum bizonyítását.

1799-ben kalandos utazás után érkezett haza Erdélybe az atyai birtokra. Innen járt Kolozsvárra, ahol nevelői állást vállalt. Ekkor ismerte meg, és 1801-ben feleségül is vette Árkosi Benkő Zsuzsannát, egy felcser (borbély és sebészmeister) leányát. 1802-ben megszületett Kolozsváron fia, Bolyai János, aki egyben a leghíresebb tanítványa volt. 1804-ben felkérték a marosvásárhelyi református kollégium matematika, fizika és kémia tanszékének vezetésére. Ettől kezdve Marosvásárhelyen élt és 47 évig tanított a kollégiumban. A kevés fizetés miatt sok más munkába is belefogott: kertészkedett, különleges kályhákat készített, erdészeti és néprajzi tanulmányokat írt, szépirodalmi műveket fordított, verseskötetet jelentetett meg, drámákat alkotott. 1821-ben felesége meghalt. Három évre rá Bolyai újránősült, Somorjai Nagy Teréz, egy marosvásárhelyi vaskereskedő lánya lett a második felesége. Ebből a házasságából két gyermeke született, Gergely és a csecsemőkorában elhunyt Berta.

Irodalmi munkásságának elismeréséül az MTA 1832-ben levelező tagjának választotta. Matematikai művei viszont nem találtak megértésre, tudományos felfedezései – elszigeteltsége miatt – nem hoztak neki sikereket életében, több kutatási eredménye is más tudós nevével került be a matematikatörténetébe. Sem az 1830-ban megjelent, magyar nyelvű *Arithmetica* eleje című matematikai munkája, sem a tankönyvnek szánt, összefoglaló jellegű fő műve, az 1832-33-ban megjelent kétkötetes, latin nyelvű *Tentamen (Kísérlet)*, sem későbbi művei nem kaptak kellő elismerést. A *Tentamen* első kötetének függelékéként jelent meg fia, Bolyai János korszakalkotó munkája, az *Appendix*, amelyben közreadja az általa kidolgozott abszolút geometriát és a nemeuklideszi hiperbolikus geometriát.

AGORA

TUDOMÁNYOS
ÉLMÉNYKÖZPONT
DEBRECEN

1833-ban Bolyai második felesége is elhunyt. 1851-ben vonult nyugdíjba, hátralevő éveit visszavonultságban élte le. 1856. november 20-án agyvérzésben hunyt el Marosvásárhelyen, ahol az Elméleti Líceum a mai napig a nevét viseli.

Németh László két drámájában idézte fel a Bolyaiak (apa és fiú) alakját (Apai örökség, A két Bolyai), Kulin György csillagász pedig kisbolygót nevezett el a nagy tudósról. Napjainkban oktatási intézmények, kollégiumok, matematikai versenyek állítanak emléket a Bolyai névnek.

Források:

Magyar Nagylexikon, Negyedik kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995

http://fizika.bolyaisok.ro/wp-content/uploads/2014/01/Bolyai_Farkas.pdf

<http://www.mtva.hu/hu/sajto-es-fotoarchivum/10172-bolyai-farkas-magyar-matematikus-a-magyar-tudos-tarsasag-tagja-240-eve-1775-februar-9-en-szueletett>

<http://tudosnaptar.kfki.hu/b/o/bolyaif/bolyaifpant.html>

<http://www.bolyaitestamentum.hu/?m=9>